ARMENIA, Journal en langue Arménienne fondé à MARSEILLE en 1885

ԱՐՄԱՆԻԱ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱՒՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջ 33րդ տարեշրջանի (1917 օգոստոս–1918 յուլիս) բաժնորդագինն է 20 ֆրանգ. Թիւրքիոյ և Պարսկաստանի համար 10 ֆրանգ, կԱնխիկ։ Ամսական բաժնորդագինն է 2 ֆրանգ. Թիւրքիոյ և Պարսկաստանի համար 1 ֆրանգ.։ Նամակ կամ դրամ ղրկել այս հասցէով.

M. PORTOUKALIAN
Directeur du journal *Armenia*
MARSEILLE (France)

ԼԳ ՏԱՐԻ
ԹԻԻ 3

1917 ՕԳՈՍՏՈՍ 15 Դ.
(Հ. Տ. 1917 Օգոստոս 2)

ԳՈՒՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը եթէ հարկ համարի, հատուածելով և կամ ժամանակը միայն կը հրատարակէ իրեն ղրկուած գրութիւնները։ Պարտաւոր չէ վերադարձնել չհրատարակուած ձեռագիրները։

Յանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով։

Յանուցման 1 միլիակ գիրը 1 սանտիմ կարժէ.։ գլխագիրը 2 սանտիմ։

Les annonces en français et en arménien sont reçues au bureau de la Rédaction : Place Alexandre-Labadié ,17

ԲԱՅՈՒԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ "ԱՐՄԷՆԻԱ„Ի ԼԳ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

(1917 ՕԳՈՍՏՈՍ — 1918 ՅՈՒԼԻՍ)

Ամբողջ 33րդ տարեշրջանի (1917 օգոստոս-1918 յուլիս) բաժնորդագինն է 20 ֆրանք։

Կարելի է նոյն հաշուով բաժնորդագրուիլ նաեւ 6 ամսոյ (10 ֆր.) եւ 3 ամսոյ (5 ֆր.) համար։

ՄԱՐՍԷՅԼ ԿԱՄ ՖՐԱՆՍԱ ԲՆԱԿՈՂ ԲԱՆԻՈՐՆԵՐԻՆ ԵՒ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻՆ

Ա.րմէնիա բաժնորդագրուիլը դիւրացնելու համար, Ա.րմէնիանիրենց կը ղրկենք 6 ամսոյ համար 5 ֆր. կամ 3 ամսոյ համար 2 1/2 ֆր. բաժնորդագնով որպէս զի կարենան իրենց հայազգայի կեանքի վրայ տեղեկութիւններ եւ լուրեր ունենալ, իրենք ալ ոգեւորուիլ Հայաստանի յոյզերով եւ յոյսերով եւ իրենց դաստղութիւնը զարգացնել Հայ ազգի իսկական վիճակին եւ անոր ալետքերին նկատմամբ։

Ֆրանսահպակ ուսանողնե՛ր եւ գործաւորնե՛ր, փութացէ՛ք օգտուիլ ձեզ ընծայուած այս դիւրութենէն։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՑ ՏԱՐԵՑՈՑՑ

Պատկերազարդ

1917

Ընդունելով որ տարիին կէսը անցած է արդէն, այս պատկերազարդ ՏԱՐԵՑՈՑՑԸ միշտ կը փնտռուի եւ հետաքրքրութեամբ կը կարդացուի ամէնքէն որով հետեւ բացի ի ՕՐԱՑՈՑՑԷՆ, որ անոր մէկ փոքր մասը կը կազմէ, կը պարունակէ նաեւ հայրենասիրական ոգեւորիչ գրուածներ, բանաստեղծական ընտիր հատուածներ եւ զանազան կենսագրական հետաքրքրաշարժ տեղեկութիւններ։

Գնեցէ՛ք մէկ օրինակ. ատով ոչ միայն ձեր օրերը եւ եկեղեցական տօները պիտի գիտնաք, այլ եւ ընծերցանութեամբ հաճելի ժամանակ մը պիտի անցունէք ու հեղինակն ալ պիտի քաջալերէք ուրիշ տարիներ աւելի լաւը պատրաստելու։

Մարսէյլի մէջ կարելի է ստանալ Ա.րմէնիայի գրասենեակէն 2 ֆր. եւ 20 սանդիմով։ Մարսէյլէն դուրս կը ղրկուի 2 ֆր. եւ 40 սանդիմով։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Աւազարկ մը Գամառ-Քաթիալաի մահուան 25ամեակին առթով. — Նամակ Ռուսիայէն (Երեւան). — Ռուսիայի Հայերը Թիւր. — Պրուսայի Հայերի վիճակը. — Թօքատի Հայերը. Նոր տեղեկութիւններ Տաճկաստանէն. — Միջագետքի ռազմավայրէն. — Թիւրքական լուրեր. — Տեղական. — Մամանակի փոփոխութիւն Ֆրանսայի վարչութեան մէջ. — Փոր-Թուկալցի զօրքերը Ֆրանսայի մէջ. — Մանչի ծովինեքրնուղին. — Ռուսիա. — Պատերազմական լուրեր. — Զանազան լուրեր.— Նոր ստացուած հրատարակութիւններ. — Յանուցումներ։

Ա.Զ.Դ

Թէև զանազան տեղեր պիտուիներ եղան Մարսէյլի հայ մասուսին համար հպհոր հովիւ մը փնտռելու նպատակաւ, դժբաղդաբար որոշ արդիւնք մը ձեռք բերել կարելի չեղաւ մինչև յարդ։

Ուսոի այս անգամ Ա.րմէնիայի մէջ այդ ազգը կեանքով կը հրաւիրեմ այն եկեղեցականները որոնք կը փափաքին Մարսէյլի հայ գաղութի հպհոր հովուութեան պաշտօնը ըստանձնել, դիմել ինձ՝ իբր Լինգհանուր Ժողովոյ Ատենապետի՝ ստորև նշանակուած հասցէիս, իրենց թեկնածուներուն պայմանները յայտնելով։

Յակոբ Մ. ՍԵԼԵԱՆ

Հասցէս H. Sélian
Abonné Saint-Ferréol
Marseille (FRANCE)

ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱՒ ՄԱՀՈՒԱՆ 25ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹՈՎ

Ներկայ տարիի սեպտեմբերին կը լրանայ մեր անզուգական բանաստեղծ Գամառ-Քաթիպայի մահուան 25 տարին, թէպետև մեր ազգը, գնաժամային վիճակի մէջ, միլիոնաւոր հարցապանները ըսպրը կուլայ, սակայն մենք կը հաւատանք որ իր սղրին ու արցունքին հետ իր պարտականութիւնն ալ կատարելու պէտք չէ թերանայ. պարտականութիւն՝ որ այնքան նուիրական է և այնքան սուրբ՝ երբ նկատի առնենք մեծ բանաստեղծի դէպի Համայն Հայ Ազգն ունեցած սէրն ու գորովը, և իր հանճարն անոր ի սպաս դնելը։ Երբ 20 տարեկան էր նա, սկսեց Հայաստան երգել և անոր ազատութեան փրկարար միջոցները սրվեցնել իր չափուած ու յղկուած տողերով ու յանկերգներով։ Մինչև վերջին շունչը նա երգեց Հայու վիշտն ու հոլանքը և մինչև վերջ նա կրկնեց Հայութեան ըմբոստութեան և մարտնչելու միջոցները...

Այս պարտականութեան գիտակցութիւնովն է որ Ուսանողաց Միութիւնը կը պատրաստուի տօնել մեր անմահ բանաստեղծի յիշատակը սպտ. 30ին։ (Տեղական անյարմարութեան պատճառով հիշդ օրին կատարել անհնար է։) Եւ կատարելիք որ լուրը Հայ գաղութները յարմար օրեր նշանակելով կատարեն այս յիշատակի տօնը։

Հիշդ օրին կատարելն այնքան կարեւոր պայման մը չէ. երբ անցեալ տարի անգլիական աշխարհը Շէյքսպիրի մահուան 300 ամեակը կատարեց, ամբողջ տարի մը ժամանակ դրաւ այդ տօնախմբութեան։ Թէև հրատարակութիւններ, ներկայացումներ, բանախօսութիւններ և այլն հիշդ օրին սկսուեցան, սակայն չդադրուեցան անոնք մինչև ապրիլ 16, 1917։ Մենք ալ կրնանք մեր յոբելինական միջոցով հիշդ օրին սկսիլ այդ տօնախմբութիւնը և չդադրեցնել մինչև որ Հայ գաղութները հնար եղած չափով կարենան մասնակցիլ «Մայր Ա.րաքսիի հեղինակի յիշատակի հանդէսին։

Տիգրան ՄԱՒԻՆԴ

21 յուլիս 1917
Ուէսթ Հոբոքըն, Ն. Ճ.
Ամերիկա

ՆԱՄԱԿ ՌՈՒՍԻԱՅԷՆ

Երեւան, մայիս 31/13 յնս.

Միամսեայ լուրեր

Մայիս 2ին (Հ.Տ.) տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր բացումը Թիւրքահայ հաւագումարի՝ հազարի մօտ հանդիսականներու ներկայութեան։

Մայիս 6ին, ի պատիւ Թիւրքահայ պատգամաւորներու, հայերուն և ասորիներուն օգնող ամերիկեան ընկերութիւնը տուաւ ճաշկերոյթ մը «Օթէլ դ'Օսթանի» մէջ, նախաձեռնութեամբ Դոկտ. Բէյնօլտսի, Մասըր Կարօթ և Մըստր Ա.լ. Բակհաուզի (վերջինս անգլիական հայանպաստ ընկերութենէն)։

10ին, Քաղաքային Ակումբի դահլիճին մէջ, Դաշնակցութեան վեցերանելեն Աստամ լսողներու խնամեալ բազմութեան դասախօսութիւն մը ըրաւ «Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծրագրի» մասին։

11ին, Թիւրքահայ յայտնի գրագիտուհի Տիկին Զապէլ Եսայեան դասախօսեց նոյն տեղը, «Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան և իր ժամանակը» նիւթի մասին։

1ին վերջացան «Թիւրքահայ հաւատումարի» նիստերը և հետեւեալ օր հաւատարմագրութեան ընտրուած խորհուրդը դնաց կաթողիկոսին ներկայացաւ։

12ին, սկսեց Թիւրքահայ Դաշնակցականներու Ընդհանուր Ժողովը, ուր քննութեան կարգ մը խնդիրներ որոնց մասին առանձնապէս յիշատակից «Աչխատանք» թերթը իր 4, 5, 6 թիւերուն մէջ. չհեկնան է մանրամասնաբար հայկական կտորածներու մասին ընտրուած բանաձեւը (թիւ 6)։

14ին առաւօտ, պատարագէն յետոյ, «Ս. Սարգսի» բակին մէջ տեղի ունեցաւ հոգեհանգիստ՝ մեր հերոս խմբապետ Քեռոյի մահուան տարելիցին առթիւ, որ ընկաւ հերոսաբար Ռհանտուզի մօտ Մուսուլ) անցած տարի թիւրքական զրահը հետ մղած առեն՝ ուուս զօրքի կողքին։ Խօսեցան Իշխան (Քովս. Ա.րմութեան), Ա.րամ, Դրօ և ուրիշներ։

14ի երեկոյ, Հայոնական ժողովին փակումէն յետոյ, տրուեցաւ Հաչասեղան մը դաշնակցական պատգամաւորներուն։ Ներկայ էին Ռուսոմ, Իշխան, Լ. Շանթ, Տիկին Զ. Եսայեան, երկրի բոլոր պատգամաւոր ընկերները ու Երեւանի գործիչ ընկերները։ Ա.րտասանեցան բաժակաճառեր ու երեկոյթը անցաւ բովանդակալից ու հետաքրքիր։

15ին, Երեւանի Թիւրքերու նախաձեռնութեամբ կատարուեցաւ «Սպիտակ ծաղկի» հանգանակութիւնը, ի նպաստ թոքախտաւորներու։

17ին, «Ա.րեւմտահայ գրասէրներու» նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցաւ վերջին փափագանքի դասախօսութիւնը

«Թիւրքահայ նորագոյն գրականութեան» մասին։ Դասախօսը իր նիւթը ներկայացուց խիստ կրճատ, և հետեւաբար չոր, ամէն գրագէտի մասին ակնարկ մը միայն ընելով։ Ներկայ էին Լ. Շանթ և Տիկին Զ. Կոսեան, որոց մասին խօսուած ժամանակ ծափահարեցան։

20ին, Քաղաքային Ակումբի դահլիճին մէջ բացուեցաւ Երևան նահանգի գիւղացիներու համագումարը, 185 գիւղերէ 700 պատգամաւորներով (հայ, Թիւրք, ասորի, ռուս), չհաշուած քաղաքական կուսակցութիւններու և այլ խմբակցութիւններու ներկայացուցիչները։ Համագումարը չարք մը հարցերու հետ ընդունեց, ի միջի այլոց, և հողի ու ջրի համայնացումը (սոցիալիզասիօն) և կրթութեան ժողովրդականացումը մայրենի լեզուով)։

Համագումարը հրաւիրող ու կազմակերպող եղաւ Երևանի Պաշնակցական Կոմիտէն։ Զէին մասնակցած քանի մը Թիւրք գիւղեր միայն։ Համագումարին ընտրուեցաւ գիւղացիական խորհուրդ մը, 12 հայ, 12 Թիւրք, 1 ասորի, 1 մահմետական, 1 քիւրտ և 1 եզդի անդամներով։

Նիստերը տեւեցին 3 օր.

25ին, Սոցիալ-Յեղափոխականներու ծրագրի մասին զեկուցում կարդաց Ա.Բ. Խանգարեան (Վաղարշապատի Սոց.Յեղ.պատգամաւոր՝ գիւղացիներու համագումարին)։

29ին, գողցուկան վանեցի ոսկերիչ-փարագրիչներու խնամքին 10–15 հազար րուբլիի ոսկեղէն ու արծաթեղէն պատրաստի զարդեր, անօթներ։ Ոսկիներ չեն հետախուզութեամբ՝ բարեբաղդաբար գտնուած են հիւթերը ու ձերբակալուած են գողերէն մէկ երիտքը։ Ա.ո այժմ կարելի եղած է գտնուածներէն 1/4ը դուրս բերել. միւս գողերը թէև ճանչցուած բայց կորուած են։

28ին և 31ին հրաւիրուեցան Թիւրքահայ ուսուցիչներու ժողովները, միութիւնը վերակազմելու ու յատուկ ուսուցչական համագումարին (որ լինելու է յունիս 15ին, Ալեքսանդրապոլի մէջ) պատրաստած առաջարկներ տանելու համար։

ԽՈՍՐՈՎ ԽՈՐԽՈՌՈՒՆԻ

ՌՈՒՍԻԱՅԻ ՀԱՅԵՐԻ ԹԻՒԸ

Ինչպէս արդէն հրատարակած ենք, Ռուսիոյ Հայերի Ազգային Համագումար (Թիւրքիոյ Հայերի Ազգային Երեսփոխանական ժողովին նման ժողով մը) պիտի կազմուի։ Ընտրութեան պիտի մասնակցին իրենց քուէով կիներն ալ, ինչպէս որ յայտարարուած է վէհ. կաթողիկոսի կոնդակով։ Որոշուած է ընտրութիւնները կատարել միաժամանակ ամէն տեղ յունիս 23ի (5 օգոստոս) կիրակի օր և Համագումարը հրաւիրել օգոստոս 20ի (սեպտեմբեր 2) կիրակի օր։ Համագումարը հրաւիրելու կարգադրութիւնների գործը յանձնուած է 15 անձերէ բաղկացած Միջկուսակցական խորհրդակցութեան մը որ ընտրուած է Թիֆլիսի և ուրիշ քաղաքներու ազգային հաստատութիւնների և քաղաքական հոսանքներու 65ի չափ ներկայացուցիչներէն։ Ասոնք Թիֆլիսի մէջ նախապէս խորհրդակցական ժողովներ ունեցած էին։

Միջկուսակցական խորհրդակցութիւնը հրատարակած է այժմ Ռուսիոյ Հայերի Քիւը, բաժնելով զանոնք 11 շրջանի և 46 շրջանակի, ցոյց տալով թէ ո՞ր նահանգի և ո՞ր գաւառի մէջ ո՞րչափ Հայ կայ։ Այդ ցուցակէն կիմացուի որ 1,924,300, մօտ 2 միլիոն, Հայ կայ եղեր։ Եւ որովհետև 10,000էն մինչև 15,000 Հայի կողմէն 1 պատգամաւոր (երեսփոխան) պիտի ընտրուի, Ռուսիոյ Հայերի Համագումարը պիտի բաղկանայ 185 պատգամաւորներէ։

Ա.հաւասիկ այդ հետաքրքրական վիճակագիրը։

1. ԵՐԵՒԱՆԻ ՇՐՋԱՆ.
Կենտրոն Երեւան.

	Հայ բնակչ.	Պատգ.
Երեւան քաղաք	37.000	4
Երեւանի գաւառ	70.000	7
Նոր Բայազետ՝ գաւառով	130.000	13
Չին-Նախիջեւան՝ գաւառով	55.000	5
Վաղարշապատ՝ Էջմիածնի գաւառով	110.000	11
Իգդիր՝ Սուրմալուի գաւառով	32.000	3
Շարուր-Դարալագեազ	30.000	3=(?)

2. ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻ ՇՐՋԱՆ
Կենտրոն Ալեքսանդրօպոլ

Ալէքսանդրօպոլ քաղաք	44.000	4
Ալեքսանդրօպոլ գաւառ	150.000	15=19

3. ԿԱՐՍԻ ՇՐՋԱՆ
Կենտրոն Կարս

Կարս, Օլթի, Արդահան	28.000	3
Կարսի գաւառ	53.000	5
Կաղզուան քաղաք	9000	1
Կաղզուանի գաւառ	25.000	3=12

4. ԹԻՖԼԻՍԻ ՇՐՋԱՆ
Կենտրոն Թիֆլիս

Թիֆլիս քաղաք	150.000	15
Թիֆլիսի գաւառ	26.000	3
Ախալցխա՝ գաւառով	22.000	2
Օլթի եւ Դուշէթ	11.500	1
Օլթու գաւառը	17.000	2
Սղնախ՝ գաւառով	21.000	2
Թելաւ՝ գաւառով	10.000	1
Ախալքալաք՝ գաւառով	70.000	7
Բօրչալու գաւառ	66.000	7=40

5. ՇՈՒՇՈՒ ՇՐՋԱՆ.
Կենտրոն Շուշի

Շուշի՝ գաւառով	100.000	10
Կեօրիս եւ Զանգեզուր	100.000	10
Կարեագինի գաւառ	22.000	2=22

6. ԳԱՆՁԱԿԻ ՇՐՋԱՆ
Կենտրոն Գանձակ

Գանձակ՝ գաւառով	70.000	7
Նուխի՝ գաւառով	25.000	3
Ղազախ՝ գաւառով	61.000	6
Ակրէշի գաւառ	20.000	2
Ջիվանշիրի գաւառ	22.000	2=20

7. ԲԱԳՈՒԻ ՇՐՋԱՆ
Կենտրոն Բագու

Բագու, Պուրա, Լենքօրան, Սալեան	78.000	8
Շամախի՝ գաւառով	22.000	2
Գեօքչայի գաւառ	17.000	2=12

8. ԲԱԹՈՒՄԻ ՇՐՋԱՆ
Կենտրոն Բաթում

Բաթում իր շրջանով	15.000	2
Քութայիս՝ գաւառով	4.000	1
Սուխումի շրջան	20.000	2
Նովոռոսիյսկ՝ շրջանով	18.000	2=7

9. ԴԱՂՍՏԱՆԻ ՇՐՋԱՆ
Կենտրոն Արմաւիր

Դէրբէնդ եւ Դաղըստանի շրջան	5.000	1
Արմաւիր, Եկատերինոդար, Մայկոպ	25.000	3
Վլադիկավկազ, Պլգլար, Պեատիգօրսկ, Մոզդօկ շրջանով	30.000	3=7

10. ԱՍՏՐԱԽԱՆԻ ՇՐՋԱՆ
Կենտրոն Աստրախան

Աստրախան, Ստավրոպօլ, Սարատով, Ցարիցին (Սիբիր)	10.500	1
Ասխաբադ եւ Թուրքեստանի շրջան	11.300	1=2

ԲԵՍԱՐԱԲԻԱՑԻ ՇՐՋԱՆ
Կենտրոն Նոր-Նախիջեւան

Պետրօգրադ, Մոսկվա, Կիեւ, Խարկով	22.000	2
Նոր-Նախիջեւան գիւղերով եւ Բօստօվ	40.000	4
Ռիշլիեվ, Օդեսսա, Ակերման	10.000	1
Ղրիմ, Տաւրիկեան Նահանգ	10.000	1=8
Ընդամենը 11 շրջան 46 շրջանակով	1.924.300	185

ՊՐՈՒՍԱՅԻ ՀԱՅԵՐԻ ՎԻՃԱԿԸ

Ամէնէն վերջնաթեր թուին մէջ մասնաւոր նամակէ մը քաղելով տեղեկութիւններ տուած էինք Պրուսայի Հայերի վիճակին վրայ։ Այս անգամ ուրիշ լրացուցիչ տեղեկութիւններ կուգան անգամ մը եւս ցուցադրել հայկական ընդհանուր մարտիրոսութեան սարսափի մէկ դրուագը որու գիտակցութենէն խուսափիլ ուզելը առնուազն տղայական միամտութիւն մը պիտի լինէր։

Նամակագիրը Պրուսացի հայ երիտասարդ մ'է, շրջանառարտ նոյն տեղի ֆրանսական դպրոցէն, որ տարագրի եղերական կեանքը ապրելէ վերջ, յաջողեր է ազատուիլ եւ ապաստանիլ Պարսկաստան ուրկէ այժմ կը գրէ Մարսէյլ իր մէկ բարեկամին (Յ.Ջ. ։կը դնենք այստեղ յուզիչ եւ շահեկան մանրամասնութիւնները։

.... 1915 օգոստոս 18ին ձգեցինք Պրուսան, Ալաբճիի անապատները երթալու համար։

Սիրելի բարեկամ, չեմ ուզեր ձեր առջեւ պատկերացնել այն բոլոր խեղճութիւնները որ կրեցինք, այն հարուածներ որ առացանք, այն զոհեր որ տուինք և վերջապէս ամէնէն անլուր, ամէնէն վայրագ, ամէնէն աւելի աներեւակայելի այն թշուառութիւնները որոնց մենք հնթարկուեցանք մեր ժառանգական թշնամիներու ձեռքով։ Նամակիս նպատակն է տալ լուրեր որոնք ամէնէն աւելի կը շահագրգռեն ձեզ։

Ինքնին հասկնալի է որ ձեր ծնողք և ազգականներն ալ աքսորուեցան Պրուսայէն։ (Կաթոլիկ և բողոքական Հայերէ զատ՝ մէկ քանի լուսաւորչական Հայեր միայն թողուեցան Պրուսայի մէջ, ինչպէս, Բարսեղեան Սեթեանն, Ագաճի Գարեգին, Ալաճ Ֆընտեան և այլն։) վերջին անգամ ըլլալով, ձեր ազգականներ տեսայ Ազգի մէջ. Ազգ արաբական բոլորովին պզտիկ գիւղ մ'է 30 հոգուչէն աուներով. կը գտնուի Բիւիւխի ճամբուն վրայ որմէ 3 ժամ հեռու է, կէս ժամ՝ Քաթմաէն որ երկաթուղիի կայարան մ'է և 12 ժամ՝ Հալէպէն, միշտ սուքով։ Ազգի մէջ միշտ միասին էինք։ Մենք կեանքի կորուստ չունէինք։ Ձեր հայրը, մայրը, եղբայրը և քոյրը բոլորն ալ առողջ վիճակի մէջ էին։

Ազգի մէջ արհեստաւորները վաճեցին և իրենց ընտանիքներով ղըրկեցին Հալէպ ուր, ըսուածին համեմատ, անոնք բաշխուած էին գտնացին զօրաբանակներու մէջ և կղբաղէին իրենց արհեստով։ Շիտակ չը գիտեմ թէ ձեր հայրն ալ անո՞նց մէջ էր։

Կրնամ ըսել միայն որ տեղահանութիւնը Հալէպէն կատարուեցաւ երեք ուղղութեամբ։ Մէկը դէպի Մուսուլ, Բէրքուք, Սիւլէյմանիյէ, Հալէպ-Բէյս էլ Այն երկաթուղիի ճամբով. միւսը՝ գարձեալ Մուսուլ՝ Մէսքէնէի ճամբով ուրկէ կանցնի Եփրատը և հետեւելով Համամ գետի ընթացքին՝ Բաքա, Տէր.Զօր և ճեղքելով Տէր.Զօրի անապատը գէպի Մուսուլ (Հայերու գերեզմանը)։ Նոյնպէս գաղթականներ կան Եփրատի երկայնքին, Տէր.Զօր, Միասէն, Ապու-քեմալ, Նէհիե, Անա, Հատիսէ, Պաղտատիէ, Հիդ, Բուժադիէ և մինչև Ֆելուճէ։ Այս գիւղերու և Միջագետքի անապատներուն մէջ գաղթականները կապրին թափառաշրջիկ վիճակի մը մէջ, վրանները, նեղու նեղքե, աչքատեսով կիսավայրենի արաբ չէյխերու մօտ որոնցմէ բարեկամութիւն և օգնութիւն կը գտանեն, ինչ որ չպիտի գտնէին Թիւրքերէն։ Երբորդ ուղղութիւնն էր գէպի Դամասկոս և չրջակայքը, Հալէպ Դամասկոս երկաթուղիի ճամբով։ Տարտաուած գրոյցներուն համեմատ, այդ կողմեր գտնուղ գաղթականները նուազ ճնշուած են քան միւս գիծերու վրայ գտնուղները։ Ու կենթադրեմ 90 առ հարիւր որ ձեր հայրը իր արհեստին չնորհիւ այս վերջին գիծին վրայ կը գտնուի։ Մենք հետեւեցանք, ամէն ճիշդ մեզ բռնադատեցին հետեւիլ Ազգի ճամբուն, անկէ Սէթարիա, Պապ, Մէսքինա, Համամ, Բաքքա, Սաֆա, Տէր Զօր։ Իմ ազգականներուս մեծ մասը մնաց Հալէպ։ Դիպուածով մը ես գտուեցայ ինձ ճանցած երեք ազգականներէս։ Տէր.Զօրէն ինքզինքս ձգեցի Պաղտատ և անկէ Համատան։

Կաթոլիկ բարեկամները, ինչպէս Ֆէբրոնեան Օհաննեան, Աբթին Սեբոքեան, կը գտնուէին Պրուսայի պրեցց պիտի բայց պատասխան չառի. հատանօքէն պիներատական պարտականութեան կոչուած կըլլան։ Ասկը կէօմրիւքճեան (մականուանեալն կոմս) Գանիա է իր անբաժին հետ։ Բէօթահիսար և Բաթմամ մէջ պատահաբար տեսայ վահագն Թաւաճեանը. անկէ յետոյ ոչ մէկ լուր չունիմ։ Ալայունար (Բէօթահիսար կայարան) և Իսլահիյէ (Ատանայ վիլայէթ) մէջ նոյնպէս պատահմամբ տեսած եմ նուագածու Գառնիկը, կաթոլիկ Հաճի զաւակը։ Տարսոն, Իսլահիյէի և Ազգի մէջ՝ Պետրոս Թուլումճեան, Ասկը Թորոսեան (քեաղըճի) ողջ էին. այս վերջինի հայրը մեռած էր։ Անոնք մեկնեցան Հալէպ բազմաթիւ Պրուսացիներու հետ։ Բէօթահիսարի մէջ էին վահան Բիւրճեան, Հրանդ Մարաշլեան, Սարգիս Մէչէքեան։ Այս երկու վերջիններու եղբայրները դրամատան պաշտօնեայ ըլլալով վերակոչուեցան Պրուսա։ Կուրտիկեաններէն, Սեթեան Գրիգոր, Թաւշանլի Գէորգ և ուրիշ ընտանիքներ որոնց պնունը չեմ լիչեր, Բէօթահիսա մնացին։ Գարահիսարէն մինչև Իսլահիյէ աքսոր կերթային Արամ Գալայճը Նասիպ օղլու և Արամ Զալղճեան, որու հայրը չալղճի Օննիկ և իր եղբայրը Գրիգոր մեռան Իսլահիյէի մէջ։ Գարամանեաններն, Թէոսեանը, Մխիրան պէյը վերջին անգամ ըլլալով տեսայ Իսլա-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՃԱՌՔԸ

Պատերազմի ժամանակ, դեռատեսիկ, մանկահասակ աղջիկներ, որոնք ամուսնացած էին զորքի հրամանատարների հետ, ստիպված էին լինում ամուսինների հետ միասին գնալ ռազմի դաշտ։ Այդ աղջիկները, որոնք ամուսնացել էին ոչ թե սիրուց դրդված, այլ ծնողների հրամանով, ամուսնանալուց հետո ամուսինների հետ ուղարկվում էին ռազմի դաշտ։ Այդ աղջիկները, որոնք ամուսնացել էին ոչ թե սիրուց դրդված, այլ ծնողների հրամանով, ամուսնանալուց հետո ամուսինների հետ ուղարկվում էին ռազմի դաշտ։

«Դուք ինչ եք ուզում, որ ես անեմ, ասում էր նա, ես ձեզ չեմ սիրում, ես ձեզ չեմ կարող սիրել, ես ձեզ ատում եմ, ատում եմ, ատում եմ։ Ես ուզում եմ ինձ համար ապրել, ես ուզում եմ ինձ համար ապրել, ես ուզում եմ ինձ համար ապրել։ Ես ուզում եմ ինձ համար ապրել, ես ուզում եմ ինձ համար ապրել, ես ուզում եմ ինձ համար ապրել։

«Դուք ինչ եք ուզում, որ ես անեմ, ասում էր նա, ես ձեզ չեմ սիրում, ես ձեզ չեմ կարող սիրել, ես ձեզ ատում եմ, ատում եմ, ատում եմ։ Ես ուզում եմ ինձ համար ապրել, ես ուզում եմ ինձ համար ապրել, ես ուզում եմ ինձ համար ապրել։ Ես ուզում եմ ինձ համար ապրել, ես ուզում եմ ինձ համար ապրել, ես ուզում եմ ինձ համար ապրել։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՃԱՌՔԸ

Պատերազմի ժամանակ, դեռատեսիկ, մանկահասակ աղջիկներ, որոնք ամուսնացած էին զորքի հրամանատարների հետ, ստիպված էին լինում ամուսինների հետ միասին գնալ ռազմի դաշտ։ Այդ աղջիկները, որոնք ամուսնացել էին ոչ թե սիրուց դրդված, այլ ծնողների հրամանով, ամուսնանալուց հետո ամուսինների հետ ուղարկվում էին ռազմի դաշտ։ Այդ աղջիկները, որոնք ամուսնացել էին ոչ թե սիրուց դրդված, այլ ծնողների հրամանով, ամուսնանալուց հետո ամուսինների հետ ուղարկվում էին ռազմի դաշտ։

«Դուք ինչ եք ուզում, որ ես անեմ, ասում էր նա, ես ձեզ չեմ սիրում, ես ձեզ չեմ կարող սիրել, ես ձեզ ատում եմ, ատում եմ, ատում եմ։ Ես ուզում եմ ինձ համար ապրել, ես ուզում եմ ինձ համար ապրել, ես ուզում եմ ինձ համար ապրել։ Ես ուզում եմ ինձ համար ապրել, ես ուզում եմ ինձ համար ապրել, ես ուզում եմ ինձ համար ապրել։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՃԱՌՔԸ

Պատերազմի ժամանակ, դեռատեսիկ, մանկահասակ աղջիկներ, որոնք ամուսնացած էին զորքի հրամանատարների հետ, ստիպված էին լինում ամուսինների հետ միասին գնալ ռազմի դաշտ։ Այդ աղջիկները, որոնք ամուսնացել էին ոչ թե սիրուց դրդված, այլ ծնողների հրամանով, ամուսնանալուց հետո ամուսինների հետ ուղարկվում էին ռազմի դաշտ։ Այդ աղջիկները, որոնք ամուսնացել էին ոչ թե սիրուց դրդված, այլ ծնողների հրամանով, ամուսնանալուց հետո ամուսինների հետ ուղարկվում էին ռազմի դաշտ։

«Դուք ինչ եք ուզում, որ ես անեմ, ասում էր նա, ես ձեզ չեմ սիրում, ես ձեզ չեմ կարող սիրել, ես ձեզ ատում եմ, ատում եմ, ատում եմ։ Ես ուզում եմ ինձ համար ապրել, ես ուզում եմ ինձ համար ապրել, ես ուզում եմ ինձ համար ապրել։ Ես ուզում եմ ինձ համար ապրել, ես ուզում եմ ինձ համար ապրել, ես ուզում եմ ինձ համար ապրել։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՃԱՌՔԸ

Պատերազմի ժամանակ, դեռատեսիկ, մանկահասակ աղջիկներ, որոնք ամուսնացած էին զորքի հրամանատարների հետ, ստիպված էին լինում ամուսինների հետ միասին գնալ ռազմի դաշտ։ Այդ աղջիկները, որոնք ամուսնացել էին ոչ թե սիրուց դրդված, այլ ծնողների հրամանով, ամուսնանալուց հետո ամուսինների հետ ուղարկվում էին ռազմի դաշտ։ Այդ աղջիկները, որոնք ամուսնացել էին ոչ թե սիրուց դրդված, այլ ծնողների հրամանով, ամուսնանալուց հետո ամուսինների հետ ուղարկվում էին ռազմի դաշտ։

«Դուք ինչ եք ուզում, որ ես անեմ, ասում էր նա, ես ձեզ չեմ սիրում, ես ձեզ չեմ կարող սիրել, ես ձեզ ատում եմ, ատում եմ, ատում եմ։ Ես ուզում եմ ինձ համար ապրել, ես ուզում եմ ինձ համար ապրել, ես ուզում եմ ինձ համար ապրել։ Ես ուզում եմ ինձ համար ապրել, ես ուզում եմ ինձ համար ապրել, ես ուզում եմ ինձ համար ապրել։

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻՑԻ ՉՈՐՔԵՐՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆրանսա ղրկուած փորթուկալեան զօրքերի թիւը այժմ կը հասնի 45.000ի և շուտով այդ թիւը պիտի բարձրանայ 60.000ի։ Փորթուկալցի հետեւակազօրքերի գունդերը կը կըռւին Անգլիացիներու բռնած ռազմաճակատին վրայ. բայց փորթուկալի մէջ չինուած ծանր թնդանօթներուն հրետանիներէն մաս մը, որ Ֆրանսա հասած է ընտիր սպայակոյտ մը հետ մէկտեղ, շուտով պիտի երթայ զօրացնել Ֆրանսացի զօրքերի բռնած ռազմաճակատը։

ՄԱՆՇԻ ԾՈՎԻ ՆԵՐՔՆՈՒՂԻՆ

Ամերիկայի ճարտարապետ մը, Տ. Ա՛օն Հէնքէն, անգլիական կառավարութեան քննութեան ենթարկած է իր հնարած մէկ մեքենան որով պիտի կրնայ 35 օրէն ներքնուղի մը չինել Մանչի ծովին տակ, Անգլիան Ֆրանսա երթեւեկի համար։ Իր ծրագրի համեմատ, 8 մեքենայով 4 ներքնուղի պիտի չինուի երկու կողմէն սկսելով. և ոչ միայն երկաթուղիներ պիտի կրնան հաստատուիլ Մանչի ծովին տակ, այլ և կառուցի մը՝ ինքնաշարժ (automobile) կառքով պարէններ փոխադրելու համար։

Ա՛. Հէնքէն կուզէ չինութեան ծախքերը ընել, մի քանի տարիէն վճարելի պարտաթուղթեր հանելով հրապարակին վրայ։

Հրատարակուածներին նայելով, Հէնքէնի ծրագիրը արժանապէր է ամերիկան, անգլիական և ֆրանսական կառավարութիւններու հաւանութեանը։ Եթէ այդ ծրագիրը իրագործուի, Անգլիա և Ֆրանսայի միջև փոխադրութիւնները համար այժմ գործածուող շոգենաւերը ուրիշ պէտքերի համար պիտի կրնան գործածուիլ։

ՕՀԻՍԻՍ

Ապերտպեո Պրուխլոֆ, համաձայնելով թէ զօրքերին հետ պէտք եղած խստութեամբ չվարուիր, պաշտօնէն հրաժարուած և իրեն յաջորդ նշանակուած է զօրավար Գոլնիլոֆ։

— Բէրէնսքին նոր նախարարութիւնը կազմելէ յետոյ, անոր մէջ ներկայացուցիչներ առնելով այն բոլոր քաղաքական կազմակերպութիւններէն որոնք իրեն վրայ վստահութիւն յայտնած էին օրսոս. 3ի դիմելը Զիմբալին պատասը գումարուած պատմական խորհրդաժողովին մէջ։ Բէրէնսքին ուզելով իրեն վրայ պահել վարչապետութեան հետ մէկտեղ պատերազմական և ծովային նախարարութիւնները ալ, իրեն իբրև անմիջական աշխատակից ընտրեց, պատերազմական նախարարութեան համար, հանրածանօթ յեղափոխական Տ. Սավինքովը որ առժամանակեայ կառավարութեան յանձնակատարի (commissaire) պաշտօնով ռազմաճակատն երթալով եռանդուն կերպով օգնեց յարձակողական դիրք բռնելու և ազդուապէս կատեցաւ զօրաբանակին մէջ տիրող բարոյալքման դէմ. ծովային նախարարութեան մէջ ալ աշխատակից առաւ Տ. Լէպըտէֆը որ բռնապետութեան ժամանակ Ռուսիոէն փախած և ֆրանսական զօրաբանակին մէջ տեղակալ (lieutenant) եղած էր և որ արդէն ծովային նախարարութեան գործակալի պաշտօնը կը վարէր նախորդ առժամանակեայ կառավարութեան մէջ։

Ահատակ Բէրէնսքիի կազմած նոր նախարարութիւնը որի մէջ կը գտնուին միայն 3 անձեր նախորդ նախարարութենէն, Բէրէնսքի, Նէկրասով և Դէրէսչէնքօ.

Բէրէնսքի վարչապետ և պատերազմական ու ծովային նախարար.

Սավինքօֆ պատերազմական նախարութեան գործակալը (gérant).

Լէպըտէֆ ծովային նախարարութեան գործակալ.

Նէկրասով եւիմական նախարար և դեր-վարչապետ.

Բրօֆէսէօր Պէրնացքի եւիմական նախարարութեան գործակալ.

Աւքսէնտիէֆ ներքին գործերու նախարար.

Դէրէսչէնքօ արտաքին գործերու.

Բրոքոբովիչ առեւտրական և արհեստագիտական.

Զէրնոֆ հողագործական.

Սքոպելէֆ աշխատանքի.

Բէշէխոնոֆ պարէնաւորման.

Նիքիցին փոստի և հեռագրի.

Ակադէմական Օլտենպուրգի հանրային կրթութեան.

Զարուտնի դատական։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մինչդեռ Ֆլանարըի մէջ թնդանօթն է որ կը խօսի այժմ, Սէն. Գանդէնի հիւսիսակողմը Ֆայէի երկրամասին մէջ ֆրանսական ռազմաճակատին վրայ օգոստոս 11ի դիշերը զարհուրելի նշանաւոր եղաւ ուժգին կռիւներով։ Ֆրանսացի զօրքերը հիանալի յամառութեամբ մը յարձակեցան բլրոյովին դուրս ձգել Գերմաններըը անոնց յառաջացած այն մասերն ալ որ նախորդ երեկոյին կրցած էին տակ դնել։

Միւս կողմէ, Շըմէն-տէ-Տամի վրայ, թշնամին իր կանքեր կրկնապատկեց վերադրաւելու համար Այլէ (Ailles) հարթակոյտը զոնուող այն կարեւոր խրամատը որ Ֆրանսացիները գրաւած էին նախորդ երեկոյ։

Գերմաններուն այդ երկու յարձակումներն ալ բոլորովին անյաջող եղան և հետեւանքն այն եղաւ ի վերջոյ որ Ֆրանսական զօրքերը նոր յառաջխուժութիւն մ՛ալ ունեցան։

Իրաւ է որ այս մասնակի կռիւներու յաղթութիւններ երկրորդական կարգի նշանակութիւն ունեցող բաներ են, բայց պէտք է ի նկատի ունենալ որ Գերմանները ահագին զոհողութիւններ յանձն կառնեն յաղթելու համար ատոնց մէջ և միշտ հետզհետէ իրենց ձեռքէ կերթան իրենց արդէն գրաւած ու ամրացուցած տեղերը։

* * *

Անգլիական զօրքերը, յուլիս 31ին առաջին անգամը լինելով, գրաւած էին վէմթօֆք գիւղը որ կը գտնուի Իբըրի արեւելակողմը, 30 մէտր բարձրութեամբ բլրակի մը վրայ և այդ իսկ պատճառով ռազմագիտական չատ կարեւոր դիրք մը ունէր։ Շատ դժուարին էր գայն գրաւել և յետոյ հանձալը որովհետեւ արեւմուտքէն պաշտպանուած էր պէվմարտի լիճով և արեւելքէն՝ բազմանկիւն Ուուտ տոկալի անտառով որ ընդարձակ և թանձրախիտ անտառ մ՛է ուր Գերմանները հարիւրաւոր միդրայէզներ ունէին։ Թշնամին օգտուելով իր այդ առաւելութիւններէն, օգոստ. 1ի գիշերը հակայարձակում. ներով յաջողեցաւ յետ մղել անգլիական զօրքերը վէմթօֆքի կատարէն, Սակայն Անգլիացիները օգոստ. 10ի առաւօտ վերստին արշաւանք մը ըրին և յաջողեցան վերագրաւել վէմթօֆք գիւղը հվէմթօֆքի սարին վրայ թըշնամիին ձեռքը պանուող ամրութիւնները։ Այդ գործողութեան ժամանակ Անգլիացիները գերի բռնեցին 454 հոգի, որոնցմէ 9ը սպայ են, և առին 6 թնդանօթ։

Նոյն միջոցին օդային կռիւ ալ տեղի ունեցաւ որի մէջ Անգլիացիները ցոյց տուին իրենց գերազանցութիւնը։

ՋԱՆԱՋԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Օգոստոս 1ի առաւօտ Նիւ Եորքի մէջ 58 մարդ մեռեր է սաստիկ տաքէն։

— Ռուսիա գանուող ամերիկեան առաքելութիւնը (միսիոն) պատուէր ղրկեր է Վաշինկտոն, փութացնելու համար 2.200 վայրաշարժի (locomotive) և 40.000 չոգեկառքի չինուիլն ու Ռուսիա ղրկուիլը։

ՆՈՐ ՍՏԱՁՈՒԱԾ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ անուն չաբաթաթերթ մը սկսած է հրատարակուիլ Թիֆլիսի մէջ։ Իր 6րդ թիւն է որ հասած է մեզ։ Կը պարունակէ ղըզըլցական կեանքի վերաբերեալ խորհրդածութիւններ, վիճաբանութիւններ և տեղեկութիւններ, մեծ մասամբ աշակերտներու կողմէն գրուած, «Նոր Սերունդ»ը օրգանն է «Ընդհանուր Աշակերտական Միութեան Հայկական Մեկեսեա»ին։ Տարեկան բաժնոր գագինն է Թիֆլիսի մէջ 5 ռբլ., Թիֆլիսէն դուրս 5 ռբլ. և 50 կպ.։ Հասցէն, Rédaction du journal arménien «Nor Séround». TIFLIS (Caucase-Russie)։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ԾԾՈՒ ԴԻՐՔԵՐ

Արմենիա խմբագրատան մէջ ծախու կը գտնուին, ի միջի այլոց, և հետեւեալ գիրքերը, որոնց արժէքները նշանակուած են իրենց առջեւ։

Մարսէյլէն դուրս ղրկելու համապարհաձախքը գնողին վրայ է. ուստի հաշիւ դիւրութեան համար կը նշանակենք թէ Մարսէյլի մէջ ծախուելու գիները և թէ փոստով ուրիշ քաղաք ղրկուելու գիները (Այս վերջինները փակագծի մէջ դրուած են)։ Արժէքը կանխիկ չստացուած գիրք չղրկուիր։ Արձանագրուած (recommandé-registered) ծրարով ստանալ ուզողները պէտք է 25 սանթիմ աւելի ղրկեն իւրաքանչիւր ծրարի համար որ 2 ֆրանկէն աւելի պէտք չէ կշռէ։

—

Գանթարեան — Բառգիրք Գաղղիերէն-Հայերէն-Տաճկերէն հայատառ. ճոխացած։ Բ. տպագրութիւն. 1912։ Մանրատառ երկսիւնեան 1238 երեսներէ բաղկացած ստուար գործ մը։ Ֆրանսերէն իւրաքանչիւր բառի հնչումը հայերէն տառերով ալ դրուած է։ Գին 7 ֆրնգ. 50 սնդմ.։ Մարսէյլէն դուրս՝ ճանապարհածախքով- 8 ֆր. և 75 սնդմ.։ Յանձնարարուած (recommandé) ծրարով 9 ֆր.։

Հ. Ա. Գոնտաքճեան. — ԲԱՌԳԻՐՔ ԳԱՂ.-ՀԱՅ.։ Վենետիկ Ս. Ղազար 1914։ Գին 1 ֆր. 35 (1,50)։

(Գրպանի փոքրագիր բառարան մ՛է 710 երեսներէ բաղկացած, ժամանակին, և ֆրանսերէն դրեթէ բոլոր գործածական բառերը պարունակող։ Վերջը դրուած է նաև անկանոն բայերի խոնարհումը։)

Հ. Ա. Գոնտաքճեան. — ԳՐՊԱՆԻ-ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ-ԳԱՂ.։ 1914։

Մանր տառերով ու մաքուր տպագրութեամբ 360 երեսներէ բաղկացած բառգրքոյկ մ՛է որ 5.000ի չափ բառ կը պարունակէ և վերջն ալ ընտանեկան կարդ մը խօսակցութիւններ դրուած են, ֆրանսական բացատրութեան տեղերին ծանօթացնելու համար) 1 ֆր. 25 (1,40)։

L'ARMÉNIE et la Question arménienne par Mikaël Varandian, avec une préface de Victor Bérard.

Ա.յս գիրքը իր ամփոփ համառօտութեան մէջ կը քովանդակէ հայ մարքի սրտի եւ կորովի վառ եւ հպարտացնող տեղեկութիւնները որոնք կրնան շատ բան ուսուցանել հայ ցեղի եւ Հայաստանի խնդութեան անծանօթ շատ մը օտարականներին։ Ա.յս տեսակէտէն իսկ կարժէ մեծ չափով տարածել ֆրանսագէտ օտար շրջանակներին մէջ։ 1,20 (1,40)։

Գործնական Քերականութիւն ֆրանսերէն լեզուի Անի ոճով։ 7րդ տպագր. յաւելուածներով։ 1910։ Ա. մաս 1 ֆր. և 50 (հնդպթիքով։ 1 ֆր. և 70 սնդմ.)։

Նոյն Բ մաս 1 ֆր. և 40 սնդմ. (հ. 1 ֆր. և 50 սնդմ.)։

ՏՆՕՐԷՆ — ՄԱՐԳՈՍ
Ս ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Հայերէն Տպագրեաց Մ. Փարթուգալեանի
Le Gérant : François CARRIERE.
Marseille. — Imprimerie du Midi